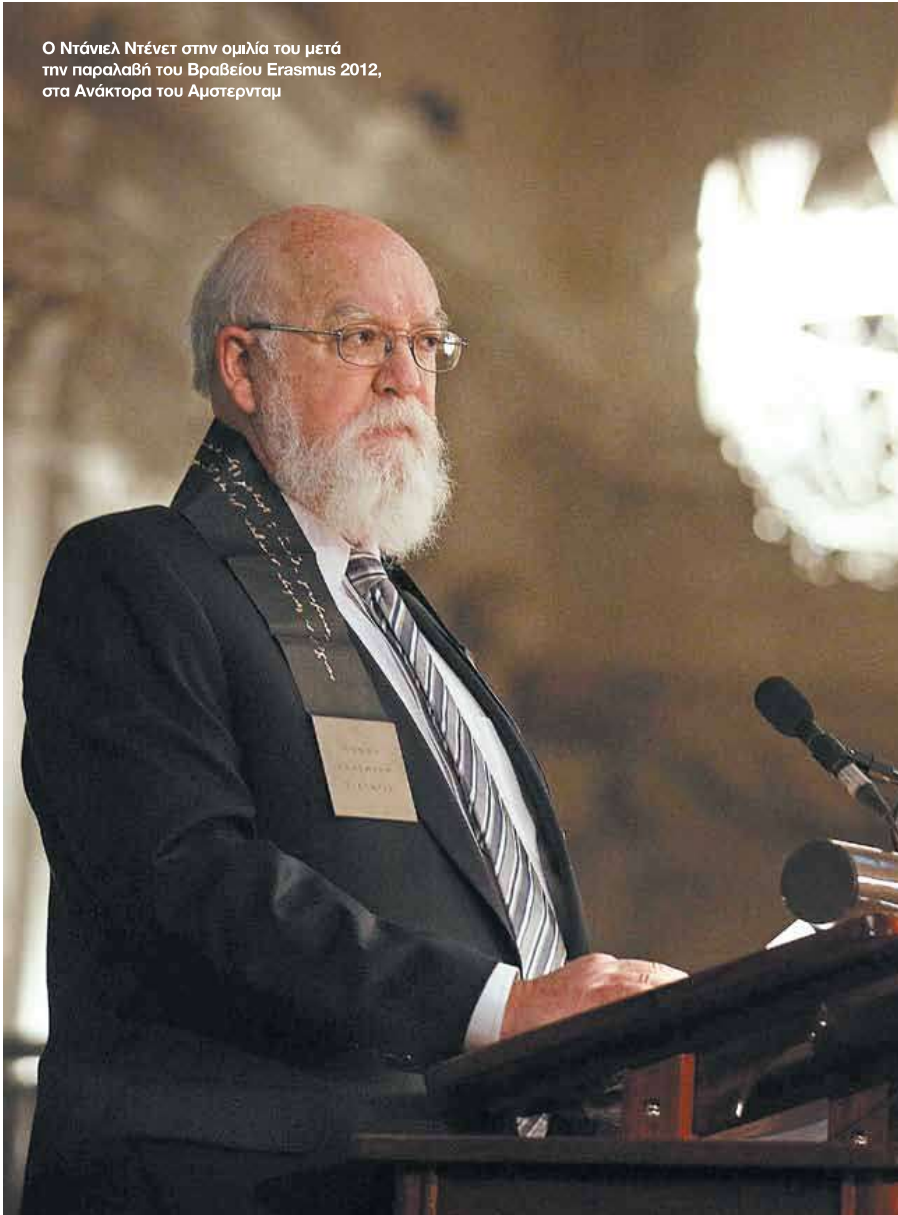
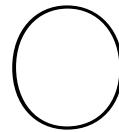

Ο Ντάνιελ Ντένιτ στην ομιλία του μετά την παραλαβή του Βραβείου Erasmus 2012, στα Ανάκτορα του Αμστερνταμ

ΕΡΑΣΜΟΣ ΟΖΕΒΙΝΣΚΙ

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΣΜΙΡΑΗ

Ο αμερικανός φιλόσοφος Daniel Dennett είναι ένας από τους πιο διάσημους διανοούμενους της εποχής μας και ένας από τους λίγους φιλοσόφους που μπορεί πραγματικά να συγκριθεί με τους μεγάλους φιλοσόφους του παρελθόντος, όπως με τον ήρωά του, τον Ντέιβιντ Χιουμ. Και όπως οι μεγάλοι φιλόσοφοι του παρελθόντος, ο Ντένιτ γράφει για μεγάλα θέματα απευθυνόμενος στο ευρύ κοινό. Το κεντρικό θέμα του έργου του είναι το πώς να κατανοήσουμε τον εαυτό μας και τη θέση μας στον κόσμο υπό το πρίσμα της σύγχρονης επιστημονικής γνώσης. Τα βιβλία του, «Consciousness Explained» (1991), «Darwin's Dangerous Idea» (1995), «Freedom Evolves» (2003) και «Breaking the Spell» (2006) ασχολήθηκαν με τα μεγάλα θέματα της συνείδησης, την εξέλιξη, την ελεύθερη βούληση και τη θρησκεία, ενώ το 2017 βιβλίο του «From Bacteria to Bach and Back» ιχνιλάτησαν την εξελικτική ανάπτυξη της ζωής, την έννοια, τον σκοπό, την ευφυΐα και τον πολιτισμό. Και αυτά είναι μόνο πέντε από τα πολλά βιβλία του Ντένιτ.

Ο Ντένιτ δεν έχει καμία σχέση με την καρικατούρα του φιλοσόφου που ασχολείται με την αφρημένη θεωρηση αποκομμένος από την καθημερινή ζωή. Το μυαλό του μοιάζει μάλλον με το μυαλό ενός μηχανικού. Θέλει να μάθει πώς λειτουργούν τα πράγματα και να καταλάβει πώς έχει προκύψει η υπέροχη πολυπλοκότητα της ζωής, του νου και του πολιτισμού μέσα από τις τυφλές αλλά δημιουργικές διαδικασίες της εξέλιξης μέσω φυσικής επιλογής. Το έργο του είναι γεμάτο με πληροφορίες για την πρόσφατη πρόοδο στην εξελικτική βιολογία, τη νευρολογία, την επιστήμη των υπολογιστών, την τεχνητή νοημοσύνη και τη ρομποτική. Έχει μια ιδιαίτερη ικανότητα να βλέπει τη μεγάλη εικόνα που αναδύεται από κάθε λεπτομέρεια, συνθέτοντας επιστημονικές πληροφορίες και τοποθετώντας τις σε ένα κομψό φιλοσοφικό πλαίσιο, παράγει ένα διαφωτιστικό και εμπνευσμένο όραμα για τον εαυτό μας ως ένα θαυμάσιο προϊόν μιας υπέροχης φυσικής διαδικασίας.

Πώς μπόρεσε να κατακτήσει ένα τόσο ευρύ φάσμα γνώσεων και να συγκεντρώσει μια τόσο συναρπαστική και διαφορετιστική κοσμοθεωρία; Πώς θα μπορούσε ένας άνθρωπος να έχει μάθει τόσα πολλά και να έχει κάνει τόσο καλή χρήση όσων έχει μάθει; Πώς ήταν, όπως λέει και ο ίδιος, τόσο τυχερός; Το νέο του βιβλίο, «I've Been Thinking», αφηγείται την ιστορία.

Το βιβλίο ξεκινά με ένα σύντομο κομμάτι που έγραψε ο Ντένιτ το 2006 όταν ανάρρωνε από μια σχεδόν θανατηφόρα αορτική ανατομή. Σε αυτό παρότρυνε τους φίλους του να ευχαριστήσουν την καλοσύνη – την ανθρώπινη καλοσύνη και την ανθρώπινη εφευρετικότητα – για την ανάρρωσή του, όχι τον Θεό. Αυτό θέτει το σκηνικό για το βιβλίο. Ο Ντένιτ δεν πιστεύει στη μαγεία, αλλά γοητεύεται από τα σχεδόν μαγικά πράγματα που μπορεί να κάνει η Φύση.

Τα δύο πρώτα μέρη του βιβλίου ακολουθούν μια

ΙΔΕΕΣ

ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΚΑΛΑ, ΑΡΑ ΖΩ ΚΑΛΑ

ΜΙΑ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΣΤΟΧΑΣΤΗ ΝΤΑΝΙΕΛ ΝΤΕΝΕΤ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΠΡΟΣΦΑΤΟ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ «I'VE BEEN THINKING»

ευρεία χρονολογική προσέγγιση, παρακολουθώντας τη ζωή του: από την πρώιμη παιδική ηλικία του στον Λίβανο της δεκαετίας του 1940 (όπου ο πατέρας του ήταν βασικός κατάσκοπος του προδρόμου της CIA), την επιστροφή του στις ΗΠΑ μετά τον θάνατο του πατέρα του σε ένα αεροπορικό δυστύχημα, τις προπτυχιακές σπουδές του στο Γουέσλιαν και το Χάρβαρντ, τη διδακτορική του εργασία στην Οξφόρδη με τον Γκίλμπερτ Ράιλ, την πρώτη του ακαδημαϊκή θέση στη νέα πανεπιστημιούπολη του Ερβάν του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια και τον διορισμό του ως καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Ταφτς στη Βοστώνη, όπου παραμένει μέχρι και σήμερα. Στο τρίτο μέρος του βιβλίου (με τίτλο «My Odyssey») κάνει μια θεματική ανασκόπηση της μετέπειτα καριέρας του, εστιάζοντας σε ανθρώπους, έργα και τόπους που έχουν διαμορφώσει τη σκέψη του ή έχουν ιδιαίτερη σημασία για αυτόν. Ο Ντέντεν έχει γνωρίσει πολλούς από τους κορυφαίους φιλοσόφους και επιστήμονες των τελευταίων πενήντα ετών και μας εισάγει με ζωντάνια σε αυτούς και τις ιδέες τους. Το τελευταίο μέρος του βιβλίου στρέφεται σε ακαδημαϊκές διενέξεις. Ο Ντέντεν «χτυπά» κάποιους ακαδημαϊκούς «νταϊδες» και κλείνει το βιβλίο, όπως ταιριάζει σε έναν φιλόσοφο, αναλογιζόμενος την ερώτηση: «Κι αν κάνω λάθος».

ΕΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ. Εκτός από τη συζήτηση για τις ακαδημαϊκές του δραστηριότητες, ο Ντέντεν αφιερώνει επίσης πολύ χώρο στις πιο πρακτικές του ενασχολήσεις: τη γλυπτική, τη μουσική, την ιστοπλοσία (για πολλά χρόνια ήταν ιδιοκτήτης ενός ιστοφόρου που ονομαζόταν «Ξανθίππη»), από το όνομα της γυναίκας του Σωκράτη) και την ανοικοδόμηση της υπό κατάρρευσης φάρμας που εκείνος

και η οικογένειά του αγόρασαν στο Μείν τη δεκαετία του 1970. Ο Ντέντεν είναι πρακτικός άνθρωπος και τέρπεται εξηγώντας πώς να ανακαινίσεις έναν ακυρό, πώς να φτιάξεις μπλίτς και πώς να συντηρήσεις ένα ιστοφόρο. Και αποδίδει εύσημα σε καθημερινούς ανθρώπους που τον έχουν καθοδηγήσει όσο και στους ακαδημαϊκούς. (Λέει ότι έμαθε περισσότερα από έναν φίλο αγρότη στο Μείν παρά από οποιονδήποτε άλλον άνθρωπο στη ζωή του.) Δεν νομίζω ότι ο Ντέντεν βλέπει αυτές τις δραστηριότητες ως ριζικά διαφορετικές από το ακαδημαϊκό του έργο. Για αυτόν, η σκέψη είναι μια δεξιότητα που μαθαίνεται και για την οποία χρειάζονται εργαλεία (το βιβλίο του 2014 «Intuition Pumps and Other Tools for Thinking» είναι μια συλλογή εβδομήντα πέντε τεχνικών για τη διεύρυνση της φαντασίας και την εστίαση της σκέψης). Η επισκευή ενός φράχτη, η οδήγηση ενός ιστοφόρου και η κατανοήση της συνειδησης είναι πρακτικές ενασχολήσεις.

Η σύζυγος του Ντέντεν, η Σούζαν, έχει μια συνεχή παρουσία σε όλο το βιβλίο. Και παρόλο που ο Ντέντεν δεν λέει πολλά για την ιδιωτική τους ζωή, είναι σαφές ότι είναι εξαιρετικά σημαντική στη ζωή του και μια συνεχής πηγή από την οποία αντλεί έμπνευση και εξαιρετικές συμβουλές.

Βλέπουμε από το βιβλίο ότι ο Ντέντεν υπήρξε όντως τυχερός με τις ευκαιρίες που είχε και με τους ανθρώπους που γνώρισε. Είναι όμως και ο ίδιος δημιουργός της τύχης του. Ενδιαφέρεται συνεχώς να δοκιμάζει νέα πράγματα και να μαθαίνει από τους άλλους και έχει αξιοποιήσει θαυμάσια όλες τις ευκαιρίες που είχε, συνθέτοντας γνώσεις από ένα ευρύ φάσμα πηγών, για να παρουσιάσει την αναμφισβήτητη καλύτερη εικόνα που έχουμε (για να χρησιμοποιήσουμε τον αγαπημένο ορισμό της φιλοσοφίας του Ντέντεν, που

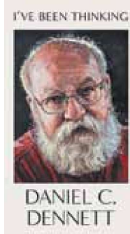
παρέχεται από τον Γουίλφριντ Σέλλαρς) για το «πώς τα πράγματα, με την ευρύτερη δυνατή έννοια του όρου, κολλάνε μεταξύ τους, με την ευρύτερη δυνατή έννοια του όρου».

Αν και πρόκειται για μια πνευματική αυτοβιογραφία, δεν είναι σε καμία περίπτωση ένα στεγνό βιβλίο. Είναι γεμάτο με διασκεδαστικές ιστορίες (υπάρχει μια ιδιαίτερα καλή ιστορία του Γκίλμπερτ Ράιλ που παραγγέλλει ένα γεύμα στην Οξφόρδη), με σκίτσα χαρακτήρων, συναρπαστικές πληροφορίες και πρακτικές συμβουλές, καθώς και με ανάλαφρες εισαγωγές στις φιλοσοφικές απόψεις του Ντέντεν. Ο ίδιος προσθέτει επίσης χρήσιμες σημειώσεις για εκείνους που θέλουν να εμβαθύνουν στο έργο του.

Το «I've Been Thinking» έχει να κάνει τόσο με ανθρώπους και με πράγματα όσο και με ιδέες. Αλλά αυτό είναι πραγματικά το μήνυμά του Ντέντεν. Για να σκέφτεσαι καλά, πρέπει να ζεις καλά – να κάνεις καλούς φίλους, να μαθαίνεις από έξυπνους ανθρώπους, να καλλιεργείς ποικίλα ενδιαφέροντα, να πειραματίζεσαι, να εξερευνάς και να ασχολείσαι με τον πλούτο και την πολυπλοκότητα της ζωής. Σε μια εποχή που πολλοί ακαδημαϊκοί γίνονται ολόενα και πιο εσωστρεφείς και εξειδικευμένοι, αυτό είναι ένα σωτήριο μάθημα.

Δεν υπάρχει ακόμη ελληνική μετάφραση αυτού του βιβλίου. Αλλά η αγγλική έκδοση δεν είναι δυσανάγνωστη και δεν χρειάζεται να είσαι φιλόσοφος για να την απολαύσεις. Απλά πρέπει να είσαι κάποιος που, σαν τον Ντάνιελ Ντέντεν, του αρέσει να σκέφτεται.

Η Μαρία Κασιμπί είναι διδάκτορας Φιλοσοφίας (Πανεπιστήμιο του Sheffield) και μεταδιδακτορική ερευνήτρια φιλοσοφίας στο Τμήμα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Συνεισφέρει επίσης με άρθρα της στο aeon.com. Η ιστοσελίδα της βρίσκεται στη διεύθυνση: www.mariakasmifi.com

info

Daniel C. Dennett, «I've been thinking», εκδ. W. W. Norton & Company, 2023, σελ. 464

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Ο εραστής

του Χάρολντ Πίντερ

Σκηνοθεσία - Ερμηνεία:
Πάνος Παπαδόπουλος, Κλελία Ανδριολιάτου

ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

MEGA TO ΒΗΜΑ ΤΑ ΝΕΑ in

Θέατρο ΤΟΠΟΣ ΑΛΛΟΥ
Κεφαλληνίας 17-Κυμέλη Τηλ.2108656004

Σκηνοθεσία ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΤΗΣ

PLATONOV

ANTON CHEKHOV
18 Νοεμβρίου

Μ. Μουμούρης, Δ.Φραγκιόγλου, Ν.Καμτσης, Τζ. Παλαιοδόδωρου,
Λ.Θάνου, Γ. Ζέρβας, Θ. Ελευθεριάδης, Ι. Μυλιανά, Μαρ.Φωτάκη

Χορηγοί επικοινωνίας MEGA TO ΒΗΜΑ TA NEA in